
Till Ålands lagting

Fem fokusområden för nystart av Åland - strategiska vägval för perioden 2021 - 2024

Det är ett delvis nytt och annorlunda Åland som växer fram i spåren av covid 19-pandemin. Vi som bor på Åland, många företag och andra verksamheter har gjort betydande uppoffringar i syfte att minimera smittspridningen. Det har i sin tur medfört ett synnerligen utmanande läge i det åländska samhället, såväl socialt som ekonomiskt.

Den långsiktiga riktningen för samhällsutvecklingen ligger fast. Vi är fortsatt på väg mot ett hållbart och bärkraftigt samhälle där alla kan blomstra. De sju strategiska utvecklingsmålen för år 2030 ska uppnås. Genomförandet av färdplanerna för respektive strategiskt utvecklingsmål fortsätter planenligt.

Landskapsregeringen avser att möta det utmanande läge som pandemin medfört genom strategiska vägval, som innebär en satsning på fem fokusområden under perioden 2021 - 2024:

1. Jobb, utbildning, företagande eller annan meningsfull sysselsättning
2. Exportföretagande inom digitala tjänster
3. Grön kraft på export
4. Vi välkomnar fler
5. Stabil offentlig ekonomi och modernisering i landskapsförvaltningen

Landskapsregeringen betonar att en stabil ekonomi i landskapet och kommunerna utgör fundamentet för en positiv samhällsutveckling. Vägen till en stabil offentlig ekonomi förutsätter krafttag.

Detta meddelande utgör tillsammans med förslaget till andra tilläggsbudget för år 2021 en sammanhållen helhet.

Det är landskapsregeringens förväntan att landskapsförvaltningen, det vill säga den allmänna förvaltningen och de underlydande myndigheterna, framöver allokera tankekraft kring hur landskapets resurser kan användas för att uppnå största möjliga effekt inom de fem fokusområdena.

Det är inte möjligt att förutse pandemins fortsatta utveckling, inte heller tillhörande restriktioner går att förutse. Landskapsregeringen kommer därför löpande att anpassa åtgärderna efter utvecklingen.

Landskapsregeringen vill med detta meddelande dels informera lagtinget om den strategiska riktningen framöver, dels lyssna till lagtingets rekommendationer kring implementeringen av de fem fokusområdena.

Landskapsregeringen uppmuntrar privatpersoner, tredje sektorn, kommunala sektorn och företag att vara med och bidra till nystarten av Åland.

Mariehamn den 30 april 2021

L a n t r å d

Veronica Thörnroos

Minister

Roger Höglund

INNEHÅLL

1. Jobb, utbildning, företagande och annan meningsfull sysselsättning	3
2. Exportföretagande inom digitala tjänster.....	5
3. Grön kraft på export.....	5
4. Vi välkomnar fler	6
5. Stabil offentlig ekonomi och modernisering i landskapsförvaltningen	7

1. Jobb, utbildning, företagande och annan meningsfull sysselsättning

På Åland har, så här långt in i pandemin, ytterst få blivit så sjuka att de behövt sjukhusvård och ingen har hittills avlidit i covid-19. En starkt bidragande faktor är att befolkningen och många verksamheter gjort betydande uppoffringar i syfte att minimera smittspridningen.

Men restriktionerna har samtidigt fått betydande negativa konsekvenser. Pandemin har inneburit isolering, ovisshet, ofrivillig ensamhet, permitteringar och arbetslöshet, med risk för trötthet och psykisk ohälsa som följd. Barn och ungdomar i utsatta familjer är särskilt sårbara. Med anledning av detta avser ÅHS stärka lågröskelverksamheten för psykisk ohälsa.

Landskapsregeringen bedömer att en av nycklarna till att hantera de negativa konsekvenserna av pandemin är att alla på Åland har tillgång till en sysselsättning som samtidigt utgör ett vardagligt sammanhang. I ett inkluderande samhälle finns det en plats för alla. Alla som bor på Åland behövs.

På kort sikt kommer inte alla som både kan och vill arbeta att kunna hitta ett arbete. Ett flertal av de arbetstillfällena som fanns innan pandemin kommer inte heller att komma tillbaka.

Sammantaget innebär detta ett omfattande behov av individanpassade och kreativa lösningar innefattande allt ifrån fortbildning och företagande till andra meningsfulla sysselsättningar.

Utredningen ”Utbildning och arbetsmarknad 2035”, som publiceras av ÅSUB under försommaren, ger underlag för fortsatta utbildningspolitiska beslut.

Landskapsregeringen kommer att satsa på att dels främja individanpassade lösningar, dels aktivt stöda aktörer som är redo att erbjuda arbets- och andra sysselsättningsmöjligheter:

Detta kommer exempelvis att innebära att vuxenutbildningen anpassas än mer till ett vuxet lärande som kan utföras på en arbetsplats. Ålands yrkesgymnasiums närvårdarutbildning vid Oasen boende- och vårdcenter är ett exempel där även kommunerna är involverade.

Ett annat exempel inom yrkesgymnasiet är att landskapsregeringen tagit initiativ till ett ESF-finansierat utbildningsprojekt gällande förnyelsebar energi.

Sysselsättningsfrämjande utbildning genomförs med beaktande av den kompetens som efterfrågas på arbetsmarknaden och de arbetssökande personernas kunskapsprofil.

Rådgivning, företagskola och andra starta eget-aktiviteter erbjuds för att underlätta och öka nyföretagande.

Dessutom föreslås en förlängning, från september 2021 till maj 2022, av det temporära sysselsättningsstödet till företag för anställning av en person som varit arbetslös i minst tre månader. De företag som inte har drabbats negativt av konsekvenserna av pandemin har möjlighet att ta emot en person för att t.ex. expandera sin verksamhet, göra utvecklingsinsatser eller integrera nya kompetenser i företaget.

Förhöjt sysselsättningsstöd för arbetssökande personer som vill starta företag föreslås fortsätta från den 1 juli 2021 till 31 maj 2022.

Den här sommaren kommer 220 stycken sommarpraktikcheckar erbjudas ungdomar födda år 2002 - 2005.

Därtill föreslås småföretagares rätt till arbetsmarknadsstöd förlängas till den 31 oktober 2021.

Landskapsregeringen kan finansiera insatser som till exempel kommuner och kommunförbund genomför för att skapa meningsfull sysselsättning för personer som står långt ifrån den ordinarie arbetsmarknaden.

En fortsatt satsning på den lokala ekonomin är ett led i att skapa arbetstillfällena och efterfrågan på åländska företags produkter och tjänster.

Vidare avser landskapsregeringen att skyndsamt utveckla samarbetet med privata aktörer och föreningar gällande utbildningar samt andra sysselsättningsfrämjande åtgärder.

Alla på Åland, omfattande individer, företag, föreningar och offentliga verksamheter kan hjälpa till.

2. Exportföretagande inom digitala tjänster

Exportföretagande, till Finland och övriga världen, bidrar till vår förmåga att försörja oss på egen hand. Förutsättningarna för att bedriva exportföretagande påverkas dels av våra lokala förutsättningar, dels av omvärldsutvecklingen.

I ÅSUB:s rapport ”Ålands framtida möjligheter och utmaningar i ljuset av megatrender” (2019:10) identifieras export av tjänster inom digitalisering, automation och artificiell intelligens (AI) som ett område med potential. I rapporten framgår att den pågående tekniska utvecklingen, där samlingsnamnet ”digitalisering” ofta används, anses som den starkaste megatrenden globalt. Det går att identifiera ett antal tekniska förändringar som sägs utgöra stommen i den här megatrenden. Hit hör bland annat digitala tjänster, automation, AI samt insamlandet, hanteringen och kommersialiseringen av stora mängder data.

Investeringar i digitalisering, automation och AI är störst i de branscher som dominerar det åländska näringslivet, vilket talar för att megatrenden dels synliggör ett stort utvecklingsutrymme inom befintligt näringsliv, dels skapar förutsättningar för ett lokalt kluster med exportpotential inom olika tjänster som relaterar till digitalisering.

Landskapsregeringen kommer att lyssna till existerande åländska företag inom sektorn i syfte att därefter långsiktigt och strategiskt bidra till att gynnsamma förutsättningar etableras för framväxten av ett kluster av åländska företag som exporterar digitala tjänster.

Nya typer av företagsstöd som stimulerar utveckling och internationalisering föreslås ingå i Ålands strukturfondsprogram 2021 – 2027, som efter fördröjningar i fastställandet av EU:s-regelverk bedöms kunna träda i kraft under år 2022.

Digitaliseringen och den ökade tillgången till digitala data inom social-, hälso- och sjukvårdssektorn på Åland med unika och heltäckande personcentrerade lösningar för olika typer av vård och vårdgivare ger en nisch med exportpotential. Satsningen ingår som en del i Ålands plan för EU:s facilitet för återhämtning och resiliens.

Landskapsregeringen ser positivt på att Åland agerar testbädd och pilotområde för innovation.

I detta fokusområde har Högskolan på Åland och de åländska IT-bolagen en central funktion.

3. Grön kraft på export

Den globala uppvärmningen av klimatet leder till kriser såsom stormar, torka, havsnivåhöjning och pandemier. Företag som utvecklat affärsmodeller inom hållbarhetsprincipernas ramar är mer robusta att hantera dessa kriser. Samtidigt är dessa företag mer redo att tillvarata de affärsmöjligheter som både kriserna i sig och de förändrade regleringar som hanteringen av den globala uppvärmningen medför. Ska åländska företag hålla sig konkurrenskraftiga behövs investeringar och ett fortsatt strategiskt hållbarhetsarbete inom respektive företag.

På Åland finns en lång tradition av vindkraftsproduktion. För tillfället pågår projekt inom privata sektorn som kommer att bidra till en markant ökad produktion av fossilfri energi för den åländska marknaden.

Förverkligandet av storskalig havsbaserad vindkraft på åländska vatten innebär möjligheter för det åländska samhället. Det ger förutsättningar för ett betydande antal nya arbetsplatser och nya åländska företag. Det skapar också behov av utbildning på Åland inom förnyelsebar energi.

Landskapsregeringen kommer att medverka till att göra Åland till ett naturligt centrum för förnyelsebar energi i Norden – där en kombination av entreprenörskap, innovation, forskning och utveckling bidrar till att höja Ålands attraktionskraft. En del i Ålands plan för EU:s facilitet för återhämtning och resiliens är dels undersökningar och förarbete som kommer att lägga grunden för investeringar i storskaliga havsbaserade vindkraftsparker, dels investeringsstöd till solparksanläggningar.

Högskolan på Åland ska vara en central aktör i den utvecklingen samt vara en åländsk motor för forskning och innovation i nära samarbete med näringslivet. Som del i Ålands plan för EU:s facilitet för återhämtning och resiliens ämnar högskolan öka den digitala kompetensnivån samt utveckla nya studieinriktningar inom digitala affärer, automation, kodning och förnybar energi. Utbildningarna bygger på digitalisering och AI. Satsningarna stöttar digitalisering, robotisering och nyttjande av AI i samhället samt Ålands omställning av energisystemet. Högskolan på Åland verkar i en konkurrensutsatt omvärld och genom bolagiseringen av verksamheten ökar möjligheterna för organisationen att agera flexibelt och agilt.

Landskapsregeringen kommer att medverka till genomförandet av strategin för ”förstärkning av högskolans roll i samhällsutvecklingen”. Landskapsregeringen avser att grunda ett aktiebolag som senast den 1 januari 2023 tar över ansvaret för driften av Högskolan på Åland.

Hållbara investeringar minskar företagens driftskostnader och möter konsumenternas ökande efterfrågan på hållbara produkter och tjänster.

Landskapsregeringen kommer därför att fortsätta arbetet med att främja effektiviseringar av de åländska företagens användning av energi och vatten samt övergång till den cirkulära ekonomin.

4. Vi välkomnar fler

Ett livligt kulturellt utbyte såväl västerut som österut har under århundraden bidragit till det åländska samhällets bärkraft. Mycket tack vare idéer, kompetens och inspiration från de omgivande regionerna har både individer och verksamheter utvecklats. Mot denna bakgrund är det av största vikt att satsa på att öppna upp samt välkomna fler att besöka och flytta till Åland.

Förutsättningarna för inflyttning har påverkats i positiv riktning av pandemin. Den betydande nettoinflyttningen till Åland under pandemiåret 2020 respektive tendenserna till utflyttning från storstadsområden är två indikationer på detta. Dessutom innebär den genomgripande förändringen i

synen på distansarbete att det är fullt möjligt att bo på Åland och ha sin arbetsgivare på en annan plats i världen.

Ett besök är första steget i processen att flytta till en ny plats. Även om besöket inte skulle leda till en flytt så berikar alla besökare det åländska samhället. Intresset för närturism har exploderat under pandemin och Åland kan erbjuda en både genuin och exotisk upplevelse.

Landskapsregeringen kommer att satsa på att dels sprida ett välkomnande och målgruppsanpassat budskap till människor i närregionerna som kan tänkas vara intresserade av att flytta till Åland, dels medverka till att de som flyttar in upplever sig välkomnade och får hjälp att så snart som möjligt hitta trivsamma gemenskaper.

Det är av fortsatt stor betydelse att inflyttare lär sig det svenska språket, knyter sociala band med lokalsamhället och känner sig hemma på Åland.

Landskapsregeringen kommer fortsätta att vidta integrationsfrämjande åtgärder.

Vidare kommer landskapsregeringen fortsätta att investera i upplevelsen och marknadsföringen av Åland som turistdestination. Avsikten är att stärka kopplingen mellan marknadsföringen inom turismen samt Åland som bostads-, arbets- och studieort.

Genomförandet av Åland 100 och en förstärkning av Åland Living bidrar till fokusområdets förverkligande.

Värnandet av naturen är en av förutsättningarna för Ålands attraktionskraft. En medveten användning av mark- och vattenresurserna gör Åland mer attraktivt för både människor och företag.

5. Stabil offentlig ekonomi och modernisering i landskapsförvaltningen

Självstyrelsen innebär möjligheten att styra vårt samhälle på egen hand.

Med denna möjlighet följer ett betydande ansvar för den offentliga ekonomin och förvaltningen.

Vägen till en stabil ekonomi hos såväl landskapet som kommunerna kräver krafttag. Landskapsregeringen betonar att ett helhetsgrepp är en förutsättning för att uppnå en stabil ekonomi i både landskapet och kommunerna. Eventuella lösningar för kostnadseffektivitet kan således inte vara av det slaget att de leder till minskade kostnader hos landskapet och samtidigt till ökade kostnader hos kommunerna och vice versa.

Dagens strukturella underskott är så pass stort att det kommer att krävas förändringar i samhällsservicen för att uppnå en stabil offentlig ekonomi. Landskapsregeringens långsiktiga mål är fortsättningsvis att årsbidraget ska täcka avskrivningarna. Bedömningen är dock att det inte kommer att vara möjligt att uppnå under verksamhetsåren 2021 - 2024. Arbetet med att uppnå en stabil ekonomi i landskapet och kommunerna behöver därför pågå under även kommande mandatperiod.

Det finns potential i effektivitetsinsatser inom de offentligt finansierade välfärdstjänsterna på Åland. Med ett utökat handlingsutrymme, till exempel genom justeringar i befintlig lagstiftning, kan relevanta organisationsförändringar genomföras som leder till smarta inbesparingar.

Arbetet mot en stabil ekonomi har inletts i och med landskapsregeringens ”anvisningar för hanteringen av den andra tilläggsbudgeten för år 2021 samt anvisningar för hanteringen av budgetramar för åren 2022 - 2024”.

Förslaget till andra tilläggsbudget för år 2021 lämnas till lagtinget samtidigt som detta meddelande. Landskapsregeringen har gått in för att minska de totala kostnaderna i landskapets verksamheter. Det innebär att de behov av resurser som uppstår med anledning av ovanstående fyra fokusområden primärt ska finansieras genom omprioriteringar inom de angivna budgetramarna.

För att kunna tillvarata de möjligheterna som självstyrelsen innebär och samtidigt kunna ta ansvar är en modern och effektiv landskapsförvaltning, med förmågan att leda samhällsutvecklingen, en grundförutsättning.

Pandemin har krävt snabb implementering av nya metoder och arbets sätt inom såväl förvaltningen som ett flertal av landskapets verksamheter. Organisationen har visat sig från sin bästa sida och har all anledning att känna stolthet över hur pandemin har hanterats så här långt.

Landskapsregeringen kommer att satsa på att tillvarata detta embryo till modernisering av landskapsförvaltningen genom att långsiktigt och systematiskt satsa på ledarskapet i landskapsförvaltningen.

Landskapsregeringen har inlett ett långsiktigt arbete för att förädla landskapsregeringens allmänna förvaltning som arbetsplats och för att öka attraktionskraften som arbetsgivare. Syftet är att ge medarbetarna goda förutsättningar att, såväl i sin profession som personligen, kunna blomstra samt att bidra till att landskapsregeringens allmänna förvaltning odlar en intern organisationskultur som bygger på tillit och laganda.

Som en del i detta kommer de medarbetare som så önskar, och har ett arbete där så är möjligt, att kunna fortsätta arbeta på distans även efter pandemin. Med distansarbete skapas nya möjligheter att arbeta från landsbygd och skärgård.

Slutligen är förväntningen att landskapsförvaltningen förädlar strukturerade och långsiktiga samverkansformer med riksdag, regering, ministerier/departement i Norden och EU. Ett gott partnerskap med aktörerna i Finland och Sverige är en framgångsfaktor för självstyrelsen, både på kort och lång sikt.